

Men schreef ons ...

Contrastieve taalverwerving

Met toenemende belangstelling heb ik kennis genomen van het artikel van de heer Philippe Humblé in nummer 2 van *Romanesque* 2005. Niet in het minst heeft wat hij onder “Vertalen” en “Contrastief lesgeven” verwoordt mij geboeid.

Over lesgeven kan ik nauwelijks iets zeggen, maar over vertalen des te meer.

Ik heb mijn vreemde talen (Frans, Duits, Engels en in mindere mate Spaans en Esperanto) geleerd volgens het zogenaamde vertaalsysteem, waarbij grammaticale vaardigheden een overheersende rol speelden.

Op 27-jarige leeftijd werd ik als vertaler in dienst genomen door een Luikse verzekeringsmaatschappij. Mijn Frans bleek grammaticaal correct, maar ik vertaalde te letterlijk. Ter verduidelijking, ik bezit de Nederlandse nationaliteit en was voordien nooit in contact geweest met het “levende” Frans.

Zeer snel beseftte ik dat (ik beperk mij tot onze beide landstalen) naast mijn vertaalwerk, vergelijkende taalstudie onontbeerlijk was. Eilaas bestond er toen ter zake voor het talenkoppel Nederlands-Frans geen studiemateriaal en ik vermoed dat de toestand ongewijzigd is gebleven.

In arren moede heb ik dan maar zelf de handen uit de mouwen gestoken. Mijn persoonlijke contrastieve studies hebben tot resultaat gehad dat het Frans op dit ogenblik de taal is, waarin ik mij het best uitdruk. Inmiddels heb ik zoveel contrastief materiaal verzameld dat ik meteen aanvoel hoe een Nederlandse zin kan worden omgezet in onberispelijk Frans en omgekeerd.

Het vergaarde materiaal is onderverdeeld naar grammaticale begrippen: voegwoord, voorzetsel enz. Ter kennismaking hierna een artikeltje gewijd aan het gebruik van het voorzetsel. Het is een uittreksel uit 35 beiderzijds volgetypte A-viertjes.

Hopelijk wekt het bij u de belangstelling op voor “contrastief” leren en vertalen. Ook strekt het ertoe aan te tonen dat “vertalend” leren niet tot de onmogelijkheden behoort.

Adrianus Surewaard

La traduction stylisée – 3e partie

La préposition

La traduction des prépositions, outils indispensables dans les deux langues, soulève maintes difficultés.

1. Il y a lieu de se garder des traductions trop littérales:

Van toepassing zijn = s'appliquer (et non : être d'application !)

Op basis van = Sur la base de (le fondement) de (et non : sur base de)

Frais à la charge de l'expéditeur (et non : frais à charge de l'expéditeur !)

Aan de kust = sur la côte (à la côte = démuné d'argent ou se dit d'un bateau qui s'est échoué)

Op papier = sur le papier ; *onder water* = sous l'eau, etc.

Cette littéralité méconnaît souvent les nuances de sens :
A la charge de = aux frais de quelqu'un
A charge de = à condition de

2. En néerlandais, on n'hésite pas à ouvrir plusieurs phrases successives sur une préposition, procédé que le français semble réprouver. En effet, l'ordre des mots utilisés dans la phrase française suivant le schéma "sujet-verbe-complément" y trouve une application bien plus stricte qu'en néerlandais.
3. Une autre différence réside dans la faiblesse de sens de la préposition française. Le néerlandais parle d'un "oiseau sur une branche". Le français, ne s'en contentant guère, tend à renforcer la préposition, à l'étoffer, par exemple, d'un participe : un oiseau perché (juché) sur une branche.
Bien qu'il ne s'agisse pas toujours d'une servitude linguistique, il y a néanmoins lieu d'en tenir compte dans une transposition stylisée.
4. Autre caractéristique du français : l'emploi abondant de locutions prépositives fondées sur l'emploi d'un substantif.
In het gezin = au sein de la famille
"In de schoot van het gezin" relèverait du pompiérisme ou du langage très soutenu.
Force nous est de relever que ces différences d'usage sont de nature à nous fournir une ample moisson d'exemples éloquentes.

Préposition simple en néerlandais

Een toren met een bliksemafleider
De vrouw achter de toonbank
De man achter de schrijftafel
De aansprakelijkheid voor ongevallen

De maanden voor en na de gebeurtenis

Een doek met inktvlekken
Elke vergoeding boven ... BEF moet voor de belasting worden aangegeven
Met zijn spaargeld betalen
Het dividend uit de reserve betalen

U wordt door de verzekering gedekt voor een kapitaal van
De verantwoordelijkheid van de afzender

Préposition en tête de phrase

In deze brief is er sprake van een buitengewone onbaatzuchtigheid
In zijn woede sprak hij deze woorden uit
Op deze grond kan geen enkele fruitboom groeien
In deze tekst herkent men de Franse stijl
In dit land ontstond de welsprekendheid

Et inversément

Ses infirmités le confinent au logis

Ce fils incarne toutes ses espérances
Ce service absorbe des millions de francs

Ce poisson nourrit des peuplades entières
La loi vous impartit un délai de quinze jours

Etoffement de la préposition en français

Un clocher surmonté d'un paratonnerre
La femme qui se tient derrière le comptoir
L'homme assis devant le bureau
La responsabilité à (ou : en) raison d'accidents causés aux tierces personnes
Les mois qui précèdent et qui suivent l'évènement
Un morceau d'étoffe taché d'encre
Toute indemnité excédant... FB est passible d'impôt
Payer en puisant dans ses économies
Distribuer le dividende par prélèvement sur la réserve
Vous bénéficiez de la garantie d'assurance à concurrence d'un capital de... FB
La responsabilité pesant sur = incombant à = encourue par l'expéditeur

Suppression de la préposition en tête de phrase

Cette lettre témoigne d'un désintéressement extraordinaire
Sa colère lui dicta ces mots
Ce sol se refuse à toute espèce d'arbres fruitiers
Ce texte porte l'empreinte du style français
Ce pays fut le berceau de l'éloquence

Wegens haar gebreken is zij verplicht thuis te blijven.

Op die zoon heeft hij al zijn hoop gevestigd
Voor deze dienstverlening worden miljoenen uitgegeven

Van deze vis leven hele volksstammen
Volgens de wet beschikt u over een termijn van veertien dagen

Le Linguiste/De Taalkundige, februari 2000

Nvdr. We kunnen de heer Surewaard geruststellen: er bestaat nu wel vergelijkend studiemateriaal voor het talenkoppel Nederlands-Frans. Een snel bezoek aan de webstek van uitgeverij Coutinho leverde het onderstaande resultaat (www.coutinho.nl – kies de categorie Taal- en Letterkunde/Taalkunde/Vertaalwetenschap). We sluiten niet uit dat ook andere uitgevers op dat gebied actief zijn.

Bouwstenen voor het begrijpen en vertalen van Franse teksten, M. van Willigen-Sinemus, J. M. van (sic). 2002, 2e druk, ISBN 90 6283 308x.

Matériaux pour la traduction du néerlandais en français, J. van Baardewijk-Rességuier, M. van Willigen-Sinemus. 2001, 4e druk, ISBN 90 6283 2776.

+ *Solutions et commentaires*, zelfde auteurs. 1997, 1e druk, ISBN 90 6283 0560.

Matériaux supplémentaires pour la traduction du néerlandais en français, J. van Baardewijk-Rességuier, M. van Willigen-Sinemus. 2000, 2e druk, ISBN 90 6283 2237.

Meer bouwstenen voor het begrijpen en vertalen van Franse teksten, M. van Willigen-Sinemus, M. Röselaers, J. Fonderie. 1996, 1e druk, ISBN 90 6283 0137.

Vice-versa, Freek Bakker, Christiane Chatot, Matthijs Engelberts, Tom de Wolf. 2003, 2^e druk (met cd-rom), ISBN 90 6283 387x.

Verhaeren 150 jaar

Ik heb het nummer 4 (2004) en nummer 1 (2005) met aandacht gelezen. Ik begrijp dat *Romaneske* op een tweespiong staat en de Bolognahervorming zal de zaken niet vergemakkelijken. Ik wil toch ook iets laten opmerken: “Verhaeren 150 jaar” wordt in Sint-Amands zeer nadrukkelijk gevierd. De tentoonstelling in het Verhaerenmuseum is prachtig. Michel Otten is in Louvain-la-Neuve bezig met het publiceren van “Émile Verhaeren - Poésies complètes” (édition critique!), waarvan drie delen al verschenen zijn (Éd. Labor) en waaraan talrijke Vlaamse romanisten hebben deelgenomen, onder meer V. Nachtergaele en ikzelf. En geen spoor ervan in *Romaneske*, uitgenomen het artikeltje van F. Vanhemelryck. Verhaeren, oud student van Leuven, “méritait mieux”. Sans rancune maar toch ...

Roger Baes (prom. 1959)

Nvdr. Nostra culpa, nostra culpa ...

Ter verduidelijking voor de outsiders: tot aan de beruchte Splitsing kregen heel wat Vlaamse romanisten college van o.a. Monsieur le professeur Michel Otten. Erger nog: uw eigenste hoofdredacteur maakte zijn licentieverhandeling bij Michel Otten, weliswaar over een Franse schrijver. Oef!